THE DAILY HEBREW JOURNAL
H. WINBERG, President, Gen. Mgr. H. HIRSH, Editor
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
PUBLISHED BY
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —
67 Elizabeth Street Telephone Main 4582
SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR
SINGLE COPY 1c.
Entered as Second Class Mail Matter at G.P.O. Toronto, Ontario
January 22nd 1913

די בעלגיער און די אידען

מיר גלויבען קיים אז אירגענד וועלכער פאלק אין דער וועלט, איז יעצט מקנא דער צורואינירטער בעלגיען. מיר זענען אייך זיכער אז איהר איז ניטא וואס צו מקנא־זיין.

קליין ווי יענע מדינה'לע איז געווען, איז זי פון דעסטוועגען געווען אין א בליהענדען צושטאנד, זי איז געווען רייך אין אלעם וואס א פאלק קען האבען. זי איז געווען רייך אין אינדוסטריעלען און אין קולטורעלען זין און איהרע איינוואהנער האבען געלעבט רוהיג און גליקלאך.

יעצט איז זי צורואינירט, פערוויסט און האלב פערניכטעט, איהר מלוכה איז צושטערט, איהר קעניג איז אין גלות, איהר בעפעלקערונג איז העלפט אויסגעשאכטען געווארען און די אנדער העלפט געהט אוים פון הונגער די גאנצע מדינה איז חרוב ומוחרב און דער רחמנות אויף די איבערגעבליבענע בעלגיער איז ווירקליך גרויס.

און דאך האט דאס אידישע פאלק נאך זעהר פיעל מקנא צו זיין די בעלגיער, מיר אידען, זענען נאך אין א פיעל ערגערער לאגע פון יענער חרוב־געווארענער מדינה. מיר לייהען פיעל מעהרער סיי קערפערליך און סיי גייסטיג.

די איבערגעבליבענע בעלגיער האבען פערלארען איין היים, איין מלוכה, מיר אידען האבען אבער פערלארען אלע היימען, אלע מלוכות; מיר זענען רואינירט געווארען ניט אין איין פלאץ, נור אין פיעלע צעהנדליגער פלעצער.

די בעלגיער קענען זיך נעהמען צו דער ווידער־אויפלעבונג פון זייער היים, זיי קענען זיך אומקעהרען צו זייערע הייזער און פארמס, די דייטשען פאדערען זיי אויף צו קומען צוריק. זיי ווילען ווידער אויפלעבען דאס לאנד; מיר אידען האבען אבער ניט וואוהין צוריק צו קעהרען, די אנטלאפענע אידישע קינדער האבען ניט וואוהין צו געהן און קיינער לאדעט זיי ניט איין צו געהן צוריק.

די בעלגיער ווערען פון דער גאנצער וועלט בעדויערט, אלע ריידען פון זייער אונגליק און איבעראל זוכט מען זיי צו העלפען, וועהרענד וועגען אונז אידען רעדט מען גאר ניט, מען דערמאהנט גאר ניט ווי גרויס עס איז דער אידישער חורבן און קיינער העלפט אונז ניט און האט ניט בדעה אונז צו העלפען.

און בעטראכט מען דעם אונטערשייד צווישען די בעלגיער און די אידען, מוז מען קומען צום שלוס, אז די וועלט האנדעלט אין דיזען פאל ניט אנדערש ווי אימער און אז יעדער איינער האט געקענט פאראויס זאגען. אז די וועלט וועט טאקי נור אזוי האנדלען און ניט אנדערש.

דער געפאלענער גביר, דער פעראָרימטער עושר, רופט ארויס די סימפאטיע פון יעדען איינעם, וועהרענד די צרות פון דעם ארימאן ווערען ניט בעמערקט און ניט בעדויערט, אויף איהם איז קיין וואונדער ניט, ער דארף דאך האבען צרות, אויף דעם איז ער דאך אן ארימאן!

דאס בעלגישע פאלק איז זיך געזעסען אויף איין פלאץ. אלע בעלגיער האבען צווישען זיך געלעבט אין אחדות, דער רייכער און דער ארימער זענען גלייך געווען פאטריאטיש צו זייער קליינער היים, אפילו דאן ווען עס איז פון זיי בעשלאסען געווארען צו בעגעהן זעלבסט־מארד, צו שטעלען זיך געגען דער מעכטיגער דייטשלאנד, זענען די בעלגיער אויך געווען אייניג אין אלע ווי איין מענש זענען זיי אין שלאכט געגאנגען. אזא פאלק פערדיענט ווירקליך די ליעבע און אכטונג פון יעדען איינעם, מענשען מיט אזא היכען בעגריף וועגען זעלבסט־שטענדיגקייט און אחדות זענען ווערטה די סימפאטיע און די שטיצע פון דער גאנצער מענשהייט.

נעהמט מען אבער דאס אידישע פאלק, איז עס צוברעקעלט און צופיצעלט, שוין ניט ריידענדיג וואס זיי האבען ביי זיך רעכט געמאכט צוצוטהיילען זייערע קרעפטען און וואהנען צוזעמט און צושפרייט איבער דער גאנצער וועלט, אהנע צו האבען די קלענסטע שטיקעל אנערקענטע היים, זענען זיי נאך אין יעדען פלאץ בעזונדער אויך צוריסען און ניט פעראייניגט; די רייכע אידען שטעהען ווייט פון די ארימע, די ארימע צווישען זיך שטעהען אויך ווייט איינע פון די אנדערע. עס איז כמעט ניטא קיין שטאדט, קיין דארף, וואו אלע אידישע איינוואהנער זאלען זיין פעראייניגט און לעבען בשלום.

די אידישע צוריסענקייט איז שולדיג אין אלע אונגליקען, אין די גרויסע ווי אין די קליינע; דער איד איז קיינמאל ניט צוגעבונדען צום כלל און האט ער נור א מעגליכקייט צו געווינען עטוואס פאר זיך אליין, פאר זיינע אייגענע אינטערעסען, וועט ער אפילו א מינוט ניט טראכטען וועגען דעם אומרעכט צו פערקויפען דעם כלל און ער וועט עס פערקויפען פאר דעם ערשטען בעסטען פרייז.

אידען פערקויפען זיך פאר הויכע און פאר קליינע טיטולען, פאר א קליינער לאסקע, פאר א שמייכעל פון א פראמינענטען גוי.

אידען האבען די מעהרסטע מוסרים, איינע אויף די אנדערע מסור'ן זיי; אידען האבען אויך די מעהרסטע משומדים, די מעהרסטע פערקויפטע נשמות פון אלע סארטען.

אידען פעהלט אין גאנצען דער געפיהל פון אחדות; זיי זענען גאר קיין פאלק ניט, נור מענשען, פעראיינען און פראקציעס פון איין שטאם, זיי אנערקענען זיך ניט אליין אלס א גאנצע פאלק און דעריבער ווערען זיי אויך פון אנדערע ניט אנערקענט אלס א פאלק.

וואס פאר א ווערטה קענען האבען מענשען שקלאפען וועלכע דינגען אלע פעלקער, אלע פריצים, וועלכע בייטען זייער היים ווי אונטערוועש און וועלכע פוצען די שטיוועל פון יעדען קליינעם און גרויסען פריץ?

איבערהויפט אין אזא מלחמה־צייט. קען מען דען ריידען פיעל וועגען די שקלאפען? וועמען אינטערעסירען יעצט די טורקאס, די סענעגאלען, די אפריקאנער? מען אינטערעסירט זיך בלויז מיט די בעלי בתים, מיט הולאנד, מיט עסטרייך, מיט רומעניען, מיט יעדען לאנד וואס האט אן ארמעע, אפילו מיט שווייצאריען און מיט האלאנד, אבער וועמען אינטערעסירט עס ווי פיעל ציגיינער רומעניען פערמאגט און וואס פון זיי וועט ווערען צוליעב דער מלחמה. אדער וואס וועט ווערען פון די רוסישע און גאליציאנער אידען?

דאס אידישע פאלק פערדיענט ניט קיין סימפאטיע און דעריבער בעקומט ער עס ניט, ער האט ניט געצייגט דער וועלט זיין רעכט צו עקזיסטירען אלס פאלק און קיינער דאגה'עט ניט דעריבער ווען ער געהט אונטער.

אחדות אין א פאמיליע, מאכט די פאמיליע רעספעקטירט צו ווערען פון יעדען איינעם; אחדות צווישען מענשען אין א פעראיין, רופט ארויס אכטונג צו יענעם פעראיין; אחדות אין א לאנד, צווישען די קינדער פון איין פאלק, צווינגט די גאנצע וועלט צו רעספעקטירען יענעם פאלק, אבער ווען א פאלק איז צווישען זיך אליין ניט אייניג, ווען איין טהייל פון פאלק רעספעקטירט ניט דעם אנדער טהייל פון זיין פאלק, טא ווי אזוי קען ער ערווארטען, אז אנדערע זאלען איהם רעספעקטירען?

די בעלגיער האבען זיך אליין רעספעקטירט און דעריבער ווערען זיי רעספעקטירט פון דער גאנצער וועלט, די אידען שפייען אליין אויף זיך, איינע אויף די אנדערע, דעריבער שפייעט אויף זיי די גאנצע וועלט!

מיר אידען מעגען מקנא זיין די בעלגיער, אפילו זייער מפלה.

ווערטה צו געדענקען

דער מיטינג צו העלפען די מלחמה־קרבנות, וועלכער האט שטאטגעפונען לעצטען זונטאג אין דער יוניווערסיטי סטרים שוהל, פערשאפט ליידער זעהר וועניג כבוד צו די טאראנטאר בעלי בתים. דער זאגענאנטער סמעטענע פון אונזער אידישער געזעלשאפט.

די פאלקס־מאסען זענען געקומען בייצוזיין דעם מיטינג און זיי האבען אויך מיטגעבראכט זייער נדבה. הונדערטער מענשען זענען אוועק צוריק אהיים, ווייל זיי האבען ניט געהאט וואוהין אריינצוגעהן, די שוהל איז געווען געפאקט מיט מענשען וועלכע זענען געשטאנען א קאפ אויף א קאפ. און די טעלער וועלכע האבען געזאמעלט די קליינע נדבות פון די הונדערטער ארבייטסלאזע אדער אזוי פעראָרימטע ארבייטער, האבען צוזאמענגעבראכט ביי א הונדערט און אכציג דאלער.

עס האבען אבער געפעהלט די רייכע בעלי בתים און זייערע רייכע נדבות. די אידען מיט די ווארימע גוטע פעלצען האבען זיך ארויסגעצייגט צו האבען קאלטע הערצער און שטייפע פינגער. זיי האבען זיך ניט אבגערופען אויף דעם וועה־געשריי פון די מלחמה קרבנות. זיי האבען עס ניט געהאלטען פאר זייער פליכט צו קומען צו'ם מיטינג און די וואס זענען געקומען האבען ניט ארויסגעצייגט קיין צופיעל בעגייסטערונג אין מיטגעפיהל. זיי האבען זיך בענוגענט מיט אריינווארפען א קוואדער אין טעלער.

אין דער צייט וואס אנדערע אידישע שטעדט האבען געשאפען צעהנדליגע טויזענדע דאלערס פאר דעם הילפס־פאנד צו שטיצען די מלחמה קרבנות, האט נאך טאראנטא קיין טויזענד דאלער ניט געשאפען. אונזערע גבירים האבען ניט געהאלטען פאר נויטיג צו קומען געבען זייער נדבה פאר די מלחמה־ליידענדע. זיי זענען זיך געזעסען גאנץ בעקוועם אין קלוב און געשפיעלט אין קארטען.

אט דאס זענען די טאראנטאר פני, ארימע אידישע סמעטענע! ארימע טאראנטאר אידישע בעפעלקערונג!

מיר מעגען זיך פערגעסען, אז מיר האבען חשוב'ע בעלי בתים, זיי זענען ניטא, זיי עקזיסטירען ניט. זיי האבען זיך ניט אבגערופען אויף דעם גרעסטען אידישען וועלט־אונגליק, הונדערט אכט און זיבעציג דאלער פון ארימע לייט און ניט א סענט פון די גרויסע קנאקער אונזערע!

צייגט אונז א היגען גביר וואס האט בייגעשטייערט א הונדערטער פאר דעם נאציאנאלען אידישען אונגליק, א פופציגער, א פינף און צוואנציגער, א צעהנערעל?

זיי זענען ניטא, זיי ליגען וואדי־מייז אין די נארעס און האבען מורא זייער נאז ארויסצושטעקען.

צו הקפות וועלען זיי אלע קומען — צו אתה הראית וועלען זיי אויסשטעלען די בייכער און פאדערען כבוד. דאמאלס וועט איהר זיי אלעמען זעהען.

אנדערע אידישע שטעדט אין אמעריקא האבען שוין געשאפען פון צעהן טויזענד ביז פופציג טויזענד דאלער פאר דיזען צוועק, פון ניו־יארק איז שוין אבגערעדט אין מאנטרעאל איז פאר איין טאג בלויז געקאלעקטעט געווארען איבער צוועלף טויזענד דאלער און מען ערווארטעט נאך פיעלע טויזענדער צו קאלעקטען. טאראנטא האט אבער געשאפען די מורא'דיגע סומע פון קנאפע הונדערט אכציג דאלער!

מיר מעגען מיט דיזער סומע שטאלצירען, מיר מעגען שטאלצירען מיט אונזערע רייכע, שעהנע בעלי בתים.

עס איז ווינשענסווערטה, אז די היגע אידען זאלען עס גוט געדענקען!

די דעי־נורסערי און וואס איהר פעהלט

עס פרעהט אונז צו מעלדען, אז די פיעלע קלאגעס וועלכע זענען צו אונז לעצטענס אריינגעקומען אויף דער היגער דעי נורסערי, זענען ווייט ניט בעגרינדעט און אז אלעס איז דארטען אין בעסטען ארדנונג.

מען האט אונז דערצעהלט, אז די קינדערלאך דארטען, ווערען בעהאנדעלט זעהר ברוטאל, מען גיט זיי ניט גענוג צו עסען, מען בעשטראפט זיי פאר יעדער קלייניגקייט. מען פערשפארט זיי אין א קאלטען צימער און מען האלט זיי ניט איבעריג ריין.

מיר האבען דארטען געמאכט א פערזענליכע אונטערזוכונג גאנץ אונערווארטעט, צוויי פארשטעהער אונזערע זענען אריין אין דער געבויידע גראדע ווען די קינדער האבען געדארפט געהן עסען זייער סאפער און וואס מיר האבען געזעהען און געהערט פון די קינדער אליין און אויך פון די אויפפאסער איז געווען גענוג צו איבערצייגען אונז אז אלעס איז דארטען צופרידענשטעלענד.

די גאנצע געביידע ווערט געהאלטען איבערגעוועהנליך ריין און אויפגערוימט, עס איז ניט צו בעמערקען קיין ביסעל שטויב ערגעץ, די קינדערשע בעטלאך און די וועש איז ווייס ווי זוינער. עסען קריגען די יתומים אזוי פיעל ווי זיי ווילען, זיי זענען קיינמאל ניט הונגעריג און זיי שפיעלען זיך גאנץ פריי און צייגען צו זיין גליקלאך און צופרידען.

די פערוואלטערין, א פראקטישע קריסטליכע נורס, פערשטעהט גאנץ גוט איהר פאך און אבוואהל זי שיינט צו זיין א שטרענגע פערזאן, איז זי אבער גענוג אינטעליגענט, אז מען זאל זיך קענען פערלאזען אויף איהר עהרליכקייט. עס קוקט אוים אז זי טהוט דאס בעסטע וואס זי קען צו זארגען פאר די קליינע יתומים און די לעצטע פעהלט גארנישט.

מיר האבען נאכהער אויסגעפרעגט די עטליכע יתומים וואס לערנען אין דער תלמוד תורה, טאקי אין דער געביידע פון דער תלמוד תורה און זיי האבען אונז ערקלעהרט גאנץ נאאיוו, אז זיי ווערען בעהאנדעלט גוט און זיי האבען ניט אויף וואס צו בעקלאגען זיך.

דאס איינציגע וואס פעהלט אין דעם אויבענדערמאהנטען אנשטאלט, איז דער אידישער ערציהונגס־גייסט. די צוויי קריסטליכע נורסעס, קענען נאטירליך אין דיזער הינזיכט גארנישט אויפטהון, זיי זארגען נור פאר די קערפערלאך פון די יתומים, איבערלאזענדיג זייער גייסט אונבעריהרט.

עס וואלט געווען ווינשענסווערטה. אז די פרויען וואס גיבען זיך אב מיט דיזען אנשטאלט, זאלען אנשטעלען אן אינטעליגענטען פרומען אידען וועלכער זאל די קינדער בעזוכען יעדען טאג, זאגען מיט זיי ברכה, דערצעהלען זיי פון אידישע ימים־טובים און ערקלעהרען זיי די בעדייטונג פון שבת, געבען זיי חנוכה־געלד און גרעהדלאך, פסח פראווען פאר זיי א סדר, טהיילען זיי נים און אזוי ווייטער.

דאס זענען טאקי קלייניגקייטען. אבער די יתומים טאהרען דערפון ניט בעריבט ווערען און אויב די פרויען וואלטהעטערינס ווילען יוצא זיין פון אלע זייטען, דארפען זיי דאס טהון, ווייל אויף עסען אליין קען מען די קליינע קינדער ניט ערציהען, זיי מוזען אויך בעקומען אביסעל גייסטיגע שפייז, אביסעל אידישע ערציהונג.

און דאס פעהלט דארטען.

ה. הירש.

— 0 —

הונדערט טויזענד טערקישע סאלדאטען געפינען זיך יעצט אין פאלעסטינא, זיי נעהמען אוועק דאס לעצטע שטיקעל ברויט ביי די אידישע קאלאניסטען, זיי לעבען פון רויב.

יעצט פערשטעהען מיר ערשט ריכטיג וואס עס הייסט פראקטישע ארבייט אין פאלעסטינא...

——):(——

לארד קיטשענער האט ערקלעהרט, אז די אמת'ע מלחמה וועט זיך ערשט אנפאנגען אין מאי.

לויט זיינע רייד האט נאך ענגלאנד די מלחמה ניט אנגעפאנגען, און מען מעג עס איהם גלויבען.

——):(——

די פאליאקען פאדערען, אז די אידען פון פוילען זאלען גרינדען אן אייגענעם רעגימענט וועלכען זיי זאלען שיקען געגען טערקיי.

אן אייגענער אידישער רעגימענט אין פוילען וואלט יעדענפאלס ניט געשאדט...

———

צוליעב דעם שלעכטען וועטער אין פוילען קענען די ביידע ארמעען וועניג וואס אויפטהון.

אי דייטשלאנד, אי רוסלאנד ליידען דארטען ביידע פון לופט־אטאקעס...

———

רוסלאנד שיקט אין שלאכט פעלד די רעקרוטען וועלכע זי האט ערשט דיזען יאהר צוגענומען אין דיענסט.

מיט אזא סארט ארמעע קען זי טאקי אריין אין בערלין, די דייטשען אליין וועלען זיי בעגלייטען אהין...

בימים ההם

פון א. ב. בענעט.

עס וועט נאך קומען א צייט, ווען די מענשהייט וועט זיך אוועקלייגען אויף די קניה און הייסען מען זאל איהר אריינהאקען פייערדיגע מלקות פאר איהרע יעצטיגע מעשים תעתועים.

ניט אימער וועט די בעסטיע איבער איהם האבען א פרייע האנד. נאך א יאהר נאך צוויי יאהר, אדער אויפ'ן ערגסטען אופן נאך דריי יאהר, קען די מלחמה דויערען, און נאכהער קענען די האלע וועשקעס פון דעם יעצטיגען העלישען פייער, נאך סמאליען פיר נאך א פאר יאהר. דער טייפעל אז ער צושפיעלט זיך איז ער א בימערער חברה־מאן און מען קען איהם ניט אזוי לייכט פאקען.

אבער עס וועט קומען די צייט, אין צעהן, אין צוואנציג, אדער אין פופציג יאהר ארום, ווען די מענשהייט וועט ארבלאזען דעם קאפ. און אבגרוקען די היטעל איבער די אויגען, און זיך שעהמען ווי א גנב.

דער געוויסען וועט אויף יעדע שריט און טריט א שארבע טהון דער מבוייש'דיגער מענשהייט אין זייט און איהר דערמאהנען: „זעה, דאס איז אלעס דיין ארבייט: זעהסט דארט יענעם קריפעל, דאס האסטו, קיין אנדערער, אויפגעטהון דאן, בימים ההם, דו ווייסט דאך שוין ווען... א שריט ווייטער, זעהסט די רואינע — דו אלטע מכשפה האסט דאס צושטערט די גליקליכע היים וואס איז אמאהל געווען אויף דיזען פלאץ, עס איז נאך ניט אבגעשפארט געווארען גענוג ענערגיע צו צוריקבויען וואס דו האסט צושטערט דאן, ווען דער ניט־גוטער האט זיך אין דיר אריינגעכאפט...״

זי וועט זיך שעהמען די ארימע מענשהייט, זי וועט זיך אליין ניט וועלען גלויבען וואס זי האט געקענט אויפטהון, אזעלכע סקאנדאלען, אזעלכע גוואלדטהאטען.

און יעצט... יעצט איז זי ווילד. פון איהרע אויגען שיט זיך פייער, איהרע הענט זיינען פערמאכט אין פויסטען און זי האקט און בראקט מיט אלע כחות, סקול זי קען נאר.

יעצט קומט איהר גאר ניט ארויף אויפ'ן געדאנק אז עס וועט אמאהל קומען א יום הדין, ווען זי וועט זיך דארפען פאר אלעם פאראנטפערען. יעצט איז זי שכור, מישוגע, און זי ווייסט גאר ניט, אז נאכ'ן אויסשלאפען זיך וועט זי האבען שרעקליכע קאפ שמערצען...

דייטשלאנד האט אמאהל זיך געבויגען פאר איהרע גרויסע חכמים און מאראליסטען, אמאהל האט זי מיט שטאלץ פונקט ווי א מוטער אויף איהר גוט קינדס בר מצוה, זיך געפרעהט מיט איהר קאנט, וועלכער האט מיט דער וועלט געלעהרענט די שטה פון „קאטעגארישע אימפעראַטיוום״, זי האט זיך געפרענעלט פיר נחת וואס איהר הענגעל און איהר געטהע און איהר שילער זיינען געוועזן אזעלכע וואוילע קינדער, דייטשלאנד איז געוועזן איינע פון די טענער פון דער מענשהייטס געוויסען.

און קוקט איהר יעצט אן. דער וועלבער בחור'טע. וואס קאנט, ווער קאנט, טפוי אויף הענגעל מיט געטהען, מיט דער גאנצער כאפטע אידעאליסטען. יעצט דארף מען גיסען בלוט, אז עס זאל פערשווינקען יעדען פונק פון מאראל און אנשטענדיגקייט. ברענט חברה, ראבעוועט, פערניכטעט, צושטערט אלעס, יא אלעס — עס איז היינט א הוליאנקע, בלוט און פייער, חברה, אהן א שיעור.

קוקט איהר אן, די מאדאם פראנקרייך. ערשט מיט א האלב יאהר צוריק איז זי דאך געווען אזוי שעהן און איידעל. די טהייערסטע פארפומען, האבען זייער דופט פון איהר אטהעם געשעפט. מיט פאעזיע און מיט קונסט האט זי זיך בעשעפטיגט און יעצט, זאגט מיר, קענט איהר זי דערקענען — בלוט, בלוט, טענה'ט זי, דארף זי האבען — מיט דייטשע בלוט דארף זי צומישען די וואסערען פון איהר סיינע. ווי א טיגערין איז זי צורייצט. זי דארף שוין קיין פאעזיע מעהר ניט. קונסט איז א חוזק זאך — קאנאנען און ביקסען דארף זי, וואס מעהר דייטשען צו הרג'נען.

גאנץ אידעאל איז פערוואורפען. איז נאך געבליבען אין איטאליען. וואס האט נאך קיין בלוט ניט פערגאסען, זעהט מען ווי זי רייסט זיך אויף אריינצושפרינגען אויף דער ארענא, צו זיין מיט לייטען גלייך. דער געדרוך פון מענשליך פלייש רייצט איהר קאניבאלען אינסטינקט. ס'ציהט איהר צום טייפעלס שפיעל.

אין שטיקעל ציוויליזירטעס לאנד איז געבליבען, וואס וויל פון דער יאטקע שטעהען פון דערווייטענס. יענע שלאגען זיך — זאלען זיי זיך ברעכען רוק און ענה, — אבער זי קאלט־בלוטיג זי שטעהט זיך און קוקט זיך צו אלעס. די גרעסטע סקאנדאלען ווערען בעגאנגען, דער לעצטער פונק פון יושר און מאראל ווערט דארט פערלאשען געווארען. — איהר ווארט עס נישט. זי איז ניט עמפערט, אז מען בעלגיען פון דער מאפ אבווישען, זאלען קינדער און פרויען שטארבען פון הונגער, זאל מען זיך הרגענען און קוילענען פיעל מען וויל, — זי וועט קיין ווארט פון פראטעסט, פון פעראכטונג ניט ארויסזאגען.

און אין צעהן, אדער אין צוואנציג, אדער אין פופציג יאהר ארום וועט דער גייסט פון קאנט און פון געטהע זיך נאך ווידער אויפכאפען, ווי פון א חיהנער־פלעט, און וועט קומען פרעגען ביי די דייטשע קינדער דין וחשבון.

די דייטשע קינדער וועלען זיך דערמאהנען וואס איז פארגעקומען בימים ההם אין יענע שרעקליכע טעג, און זייערע נים'ער וועלען פלאמען פאר שאנדע...

און דער געזונדער שכל פון די ענגלענדער. און דער קינסטליכער הוש פון די פראנצויזען וועלען זיך ווידער אויסשוכען און וועלען אויסשטעכען די אויגען די קלוגע קינדער ענגלאנדס, און די ווארטע זעלען פראנקרייך'ס — גוואלד, וואס איז מיט אייך געשעהן קינדער? און זיי וועלען זיך דערמאהנען וואס עס איז פארגעקומען דאן, בימים ההם, און וועלען ארפלאזען זייערע קעפ פאר בושה. ווי האבען זיי דאס געקענט זיין אזוי ווילד דאן, בימים ההם?...

וואס פאר א תירוץ וועט אמעריקא קענען געבען שפעטער. ווען דער אידעאליסטישער גייסט פון דזשעפערסאן און לינקאלן וועט איהר מאכען פארווירפע פאר איהר קאלט־בלוטיגקייט אין יענע פינסטערע טעג, בימים ההם?.......

פיעל, פיעל, וועט קענערע האבען זיך צו פערענטפערען ווען עס וועט קומען דער טאג פון רעכנונג

מען וועט א בלעטער טהאן — בימים ההם איז געווען אין טאראנטא א דייטשער געלעהרטער, דר. קאלמאן. ער האט געוואלט פון דער לאנד אוועקפאהרען אין די פעראייניגטע שטאאטען זיך צו בעזעצען, פאר וואס האט מען איהם אין די סטאנלע־בערעקס פערשפארט. — אזוי בעהאנדעלט מען דאס געלעהרטע מענשען, מאדאם קאנאדא?

און מאדאם קאנאדא וועט שטאמלען: „איך ווייס, איך ווייס, עס איז געווען ניט פיין, עס איז אבער אלעס געווען אמאהל, בימים ההם״...

מען געט ווייטער בלעטערן: דארט שטעהט, פערשרייבען נוי דיינער א סטאטאס־מאן, מר. טהאמאס הוק, א מעמבער אף פארלאמענט האט געזאגט בפני כל עם ועדה, אז אויב מען מוז אנקומען צו דייטשע געלעהרטע, איז בעסער אין גאנצען פערמאכען די אוניווערזיטעטען, איידער צו הערען חכמה פון דייטשע ליפען. רעדט אזוי א קלאהרער מענש צווישען מענשען?

אמת, אמת, עס איז נאריש און דום, אבער דאס איז אלעס געווען אמאהל, בימים ההם.

און אט לעזט זיך ווייטער: עס איז געוועזן א יונגער לעהרער אין א טאראנטאר סקוהל, וועלכער האט געוואגט צו זיין א סאציאליסט. האט זיך פאסירט, אז א שילערין, וועלכע ער האט ארויסגעשיקט פון זיין סקוהל צוליעב שלעכטע אויפפיהרונג, האט גע'מסור'ט, אז ער איז א דייטשער סימפאטיזירער, אבער איידער מען האט נאך זיין פאל אונטערזוכט, טרעט שוין ארוים איין קערפערשאפט, די בארד סעווען רייטפעיערס אסאסיאיישאן, און פערדאמט איהם, און בעטייליגט איהם, און אין דעם זעלבען אטעם וואס די אונטערזוכונג קאמיטע געפינט איהם פאר אונשולדיג, אררעסירט א קענעדער שטאאטסמאן, מעמבער אף פארלאמענט דר. גאדפרי, א פערזאמלונג אונגיסט פעך און שוועבעל אויף דעם אינטעליגענטען יונגען לעהרער. — האנדעלט מען אזוי ביי ציוויליזירטע מענשען?

אה, ניין, ניין, דאס איז נאר געווען אמאהל, בימים ההם...

וואס איז דאס. — דא שטעהט איבערגעדרוקט ווארט פאר ווארט א קייבעל דעפעשע, געשיקט צו די צייטונגען, פון מיידזשאר קאריע, מעמבער אף פארלאמענט. ער האט געזאלט זיין איינער פון די קאבינעט מיניסטארען, וועלכער ראטהעט מען זאל די דייטשע שפראך אין גאנצען ארויסווארפען פון די אוניווערזיטעטען, און מען זאל אנשטאדט איהר, גאר לערנען שפאניש, אדער יאפאנעזיש. מאדאם קאנאדא, וואס זאגסטו צו אזא מין שטות? זאג מיר וואס פאר א סארט מעמבערס אף פארלאמענט האסטו דארט געהאט? ווייסטו דען ניט, מאדאם קאנאדא, אז אהן דייטש קען מען גאר ריכטיג ענגליש ניט קענען. אז די גרעסטע אויטאריטעטען איבער דער ענגלישער פילאלאגיע זיינען געווען די דייטשען, און אז די בעסטע ווערק איבער דער ענגלישער שפראך זיינען געשריבען אין דייטש? האסטו פערגעסען אז טען־ברינק, און שיפער, און מאקס מאלער האבען די ענגלענדער געלעהרענט ענגליש. האסטו גאר ניט געקענט פערשטעהן, אז איין דור דייטשען איז אראפ פון דרך הישר, איז דארום די דייטש פון געטהע און קאנט און לעסינג און אוהלאנד ניט שולדיג. פאר וואס האסטו עס דערלאזען דיינע פיהרערס, דיינע סער עדמאנד בריסטאלס און דיינע מיידזשאר קאריעס, און דיינע דר. גאדפריעס צו פערשווארצען דיר אזוי דעם פנים?

און מאדאם קאנאדא וועט א קרעכץ טהון: „דאס איז אבער אלעס געוועזן אמאהל, בימים ההם...

אוי וועט זיך שפעטער די מענשהייט האבען מיט וואס צו שעהמען זיך פאר די אומגעלומפערטע סקאנדאלען פון אמאהל פאר די גוואלדטהאטען, וואס זי איז בעגאנגען, בימים ההם...

צו דער חופה

פון יהודה שטיינבערג

חיים ביעבער האט בעקומען א בריעף פון מחותן, און דאס מאל שרייבט ער ניט נאר אן אנדערען טאן.

אויפ'ן נדן שטעלט ער זיך שוין ניט אזוי שטארק. „א סימן דלות!" קרעכצט חיים: א פנים — ביי איהם איז אויך ער לייגט איין דיא וועלט! חתונה מאכען שווין דער נדן אויך נאר בשלימות". נאר ווייל ער ניבער.

ראשית שרייבט דער מחותן, איז מיר דאס קינד, זאל געשיינקט זיין, א דערוואקסענע בתולה, אריבער דיא אכטצעהן ביז הונדערט יאהר! דיא מוטער נעפרי טשקאס, אין איהרע יאהרען האט שוין געהאלטען אין אנטוועהנען דאס צוויי־ [illegible] טע.

והשנית: לאמיר זיך ניט נארען! ביידע זיינען מיר שוין ניט קיין יונגע לייט...... ווער ווייסט וועמענס מארגען? בפרט היינטיגע צייטען! אפילו אגענטען פון „עקוויטעבל" נעהמען היינט שווער אן אויף — „ניט דיא שעה זאל עס זיין".

„בקיצור נאך אין דער צייט פון פאגראם, וואס ביי מיר אין שטעדטעל האב איך א נדר געטהאן, אזוי איז זיך דער מחותן מתודה אז „דער וואס עביג־לעבט" וועט מיך מציל זיין, וועל איך ווי מעגליך פריהער אבצאהלען מיין חוב דער מוינקע: נאך דעם — וויא גאט וועט מיט מיר פיהרען". חיים האט דארויף ניט וואס צו זאגען. וואס־זשע? און ער איז דען ניט קיין פאטער מיט חובות צו קינדער?

צו ווייסט ער דען ניט פון פאגראמען? בשעת זיינע שכנים פון ביידע זייטען זיינען, ניט היינט געדאכט, נהרג געווארען, האט ער קיין נדר געטהאן, פשוט, ווייל ער האט ניט געגלויבט, צו וועט ער ניצול ווערען?

אבער דאך איז ער ניצול געווארען אהן היזק פון נפשות... און צוריקשמוסען איז כען. ער וועט עס אפקומען מיט א שבועה: זיין סך מכובדים וועט ער ניט האבען. דער עולם איז זיך צולאפען, וועמען איז ניצט אין זינען! עס פאסט היינט א חתונה אהן כלי־זמר אפילו. נאך בעסער געפעהלט איהם דער פלאן פון מחותן צוריפצופאהרען זיך אין א פרעהר שטעד־

(פארזעצונג אויף פיידוש 5)